

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave i norsk tegnspråk og tolking

TST507-H-2020-HØST-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	21-12-2020 09:00	Termin:	2020 HØST
Sluttdato:	04-01-2021 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 TST507 1 H 2020 HØST		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	102
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	8530	Egenerklæring *:	Ja
----------------------	------	-------------------------	----

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Ulike mønstre i bokstavering på Norsk tegnspråk
Different patterns in fingerspelling in Norwegian
Sign Language

Kandidatnummer: 102

Antall ord: 8530

Bachelorgrad i tegnspråk og tolking
Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolking
Veileder: Benjamin Donald Anible
Innleveringsdato: 04. Januar 2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Innholdsfortegnelse

ABSTRACT	4
ABSTRAKT	5
1.0 INNLEDNING	6
BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	6
OPPBYGGING AV OPPGAVEN	7
2.0 TEORI	7
HVA ER SPRÅK?	8
HVA ER TEGNSPRÅK?	8
<i>Bokstavering</i>	8
En- og tohåndsalfabetet	8
Leksikalske tegn	9
Oversettelseslån	9
Språkvariasjon i tegnspråk	10
SPRÅKKONTAKT	11
<i>Språkkontakt mellom tegnspråk og skriftspråk</i>	11
<i>Kodeskifting</i>	12
3.0 PREDIKSJONER	12
1) ENHÅNDSALFABETET VERSUS TOHÅNDSALFABETET	13
2) BOKSTAVERING	13
3) UKJENTE MØNSTER PÅ BOKSTAVERING ELLER FUNN SOM HAR GJORT ET GODT INNTRYKK PÅ MEG	14
4.0 METODE	14
DATAINNSAMLING	15
<i>Annotasjon</i>	15
Annotasjonssystem	16
Sortere etter annotasjonen	18
Tillegg analyse	18
ETISKE OVERVEIELSER	19
5.0 PRESENTASJON OG DRØFTING AV FUNN	19
5.1 HVEM SOM BENYTTET SEG AV HÅNDALFABETET OG HVILKET ALFABET	20
5.1.1 <i>Funn A</i>	20
5.1.2 <i>Funn B</i>	20
5.1.3 <i>Drøfting</i>	21

5.2 HVEM BENYTTET OG I HVILKE SAMMENHENGER BRUKES BOKSTAVERING MED HENHOLDSVIS ENHÅNDS- OG TOHÅNDSALFABETET I NORSK TEGNSPRÅK?	23
5.2.1 <i>Funn A</i>	24
5.2.2 <i>Funn B</i>	24
5.2.3 <i>Funn C</i>	25
5.2.4 <i>Drøfting</i>	26
5.3 FRA BOKSTAVERING TIL TEGN?	28
5.3.1 <i>Funn A</i>	28
5.3.2 <i>Funn B</i>	29
5.3.3 <i>Drøfting</i>	30
5.4 HVILKE FORM BENYTTET DE VED BOKSTAVERING AV STEDSNAVN OG ORD?.....	30
5.4.1 <i>Funn A</i>	30
5.4.2 <i>Drøfting</i>	31
5.4.3 <i>Kort oppsummering av funnene i 5.4</i>	34
7.0 AVSLUTNING	35
8.0 LITTERATURLISTE	36

Abstract

This thesis is written in connection with a three-year bachelor's program in Sign Language and Interpreting. Fingerspelling's patterns are implemented and analyzed using the one-handed and two-handed alphabet in Norwegian Sign Language. The results are described and categorized and then discussed. I want to point out that my project should not establish anything about these patterns, but rather focus on the fact that these exist. The work is based on thirty-six video recordings that contain daily conversations on various topics and with deaf participants who have sign language as their main language. Annotation by on the recordings were first made in ELAN, then the data was systematized and analyzed in Excel. It turns out that there are different patterns in connection with the fingerspelling. Research in Norwegian sign language is still a new field, but new knowledge is growing, at the same time as we still have a lot to research.

Abstrakt

Denne oppgaven er skrevet i forbindelse med et treårig utdanningsprogram i tegnspråk og tolking. Det blir gjennomført en analyse av mønstre i bokstavering ved bruk av enhånds- og tohåndsalfabetet i norsk tegnspråk. Funnene beskrives og kategoriseres for så å bli drøftet. Jeg vil påpeke at prosjektet mitt ikke skal fastslå noe om disse mønstrene, men heller fokusere på at disse eksisterer. Arbeidet bygger på trettiseks videoopptak som inneholder dagligsamtaler om ulike tema og med døve deltakerne som har tegnspråk som primærpråk. Annotering av opptakene ble først foretatt i ELAN, deretter ble dataene systematisert og analysert i Excel. Det viser seg at det finnes ulike mønstre i forbindelse med bokstavering. Forskninger på norsk tegnspråk er fremdeles et nytt felt, men ny kunnskap vokser, samtidig som vi fortsatt har mye å forske på.

1.0 Innledning

I denne bacheloroppgaven har jeg fått lov til å fordype meg i et tema. Innledningsvis vil jeg fortelle hvorfor jeg har valgt temaet tegnspråk og akkurat denne problemstillingen, og hvordan oppgaven er bygget opp. Som døv, med tegnspråk som førstespråk, og som tolkestudent, har jeg ofte blitt spurt om opprinnelsen til, eller begrunnelsen for at norske tegn er slik de er. Jeg vet at noen tegn er ikonisk/avbildende, og at noen tegn er arbitrære (tilfeldige). Utover det har jeg ellers ikke visst så mye mer. Mitt svar har derfor som oftest vært: "jeg vet ikke hvorfor", for jeg har ikke tenkt nøye over hvorfor jeg gjør som jeg gjør. I løpet av tegnspråk- og tolking studiet, har jeg lært mye om tegnspråk i et lingvistisk perspektiv som hva tegnspråk er, hvordan det fungerer og hvorfor tegnspråk er oppbygd slik det er.

Jeg vil trekke frem to tegneksempler som påvirket og endret mitt tegnspråk og som gjorde meg mer bevisst på bruk av tegnspråk, etter å ha startet på studiet. Det første er at jeg har begynt å bruke tegnet for "også", med H-håndform, i to ulike orienteringer og bevegelser. Det andre eksempelet, er tegnet for "hvis".

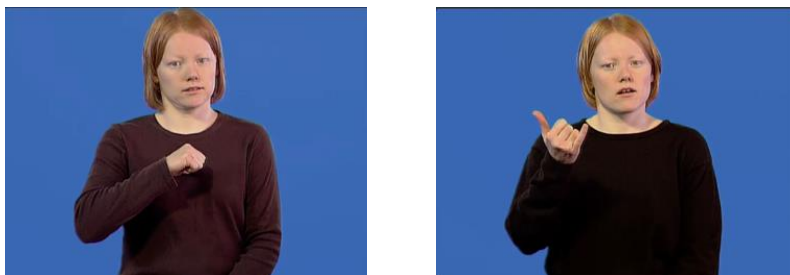

Fig. 1: illustrasjon av A-håndform og Y-håndform, fra NTS nettbasert tegnordbok (<https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/>).

Dette fanget interessen min for å skrive om tegnspråk i bacheloroppgaven. Samtidig liker jeg utfordringer, og å undersøke dette så jeg på som en utfordring.

Bakgrunn for valg av tema.

Norsk tale- og skriftspråk er majoritetsspråket i Norge, og norsk er mitt andrespråk. Mitt førstespråk er norsk tegnspråk. Det vil si at jeg er tospråklig og jeg anser meg selv som en del av en kulturell og språklig minoritet. Det er naturlig at jeg lar meg påvirke i førstespråket mitt av norsk tale- og skriftspråk, et fenomen som kalles *språkkontakt*. Jeg tar meg også i å veksle mellom norsk tegnspråk og norsk tale- og talespråk i ytringer. En norsk lingvist, Arnfinn Vonen, hevder at det er en del elementer lånt fra norsk i norsk tegnspråk, som for eksempel

ordbilder, oversettelseslån og initialtegn, (Vonen, 2020, s. 133). Ifølge Mosand og Malmquist har vi i Norge både en- og tohåndsalfabetet, og de brukes til å bokstavere personnavn, stedsnavn og fremmedord (Malmquist & Mosand, s. 44).

Jeg kan både en- og tohåndsalfabetet, men bruker primært enhåndsalfabetet. Likevel skjer det at jeg gjør tohåndsalfabetet i noen sammenhenger. Det er ikke bare jeg som gjør det, men også flere i døvesamfunnet. Med denne oppgaven vil jeg vil finne ut mer om i hvilken sammenheng denne vekslingen mellom “primæralfabetet” (det alfabetet brukeren bruker hyppigst) og sekundæralfabetet skjer. Det vil også være interessant å se om jeg kan finne noen forklaringer på hvorfor det skjer. Min problemstilling er: Hvordan er fordelingen mellom bokstaving med enhånds- og tohåndsalfabetet i norsk tegnspråk?

Oppbygging av oppgaven

For å kunne svare på problemstillingen min, vil jeg i (del 2) ta for meg relevant teori og litteratur som basis for funnene mine. I prediksjonskapitlet (del 3) vil jeg presentere mine hypoteser om det jeg tror jeg kommer til å finne gjennom analysen. For å kunne undersøke og belyse tema- og problemstilling, ønsker jeg å benytte meg av kvantitativ datainnsamling. I metodekapitlet (del 4) vil jeg beskrive datamaterialet og metoden som jeg har brukt for å gjennomføre studien. I funndelen (5) presenterer jeg noen funn med fokus på tall. I drøftingsdelen (del 6) skal jeg drøfte bruken av enhånds- og tohåndsalfabetet. Til slutt vil jeg i konklusjonen (del 7) svare på problemstillingen ved å oppsummere oppgaven. I første omgang er det jeg selv, som tegnspråkbruker, som vil ha nytte av min oppgave. Men jeg håper også at de andre som er interessert i tegnspråk kan nyttiggjøre seg mine funn.

2.0 Teori

I dette kapitlet vil jeg legge frem relevant teori knyttet til min studie om **bokstaving** med bruk av **enhånds- og tohåndsalfabetet i norsk tegnspråk**. Først vil jeg presentere hva språk innebærer.

Hva er språk?

Mennesket er normalt født med en evne til å tilegne seg språk. Når barnet møter et språk det kan sanse, vil barnet tilegne seg det språket. Barn har kapasitet til å utvikle både ett eller flere språk tidlig i livet. Det at barn får mulighet til å tilegne seg språk tidlig i livet, er viktig for utvikling av mange andre ferdigheter, som for eksempel kognitive ferdigheter. Språk er redskap vi bruker til å tenke, til å innhente informasjon og til å kommunisere.

Vi møter språk overalt. Selv om den tidlige språkutviklingen er en spesielt stor prestasjon av et lite barn, så utvikler vi alle språket vårt, og også nye språk, gjennom hele livet.

Det er ulike definisjoner på språk, et eksempel er at når noen ønsker å formidle et budskap, gjør de det ved å skape og dele ytringer. Formidlingen kan skje på to ulike måter; med lyd eller visuelt (tale og skriftspråk), eller bare visuelt (på tegnspråk) (Kristoffersen, Simonsen & Sveen, 2005, s. 17). Denne oppgaven handler i hovedsak om tegnspråk, så jeg vil beskrive det språket nærmere.

Hva er tegnspråk?

En av flere bekræftelser på at tegnspråk er fullverdige språk, selvstendige og anerkjente, kan gis ved å vise til 14. mai 2020, da følgende lovforslag ble presentert for Det Norske Storting:

“Teiknspråk er fullverdige språk og må ikkje sjåast på som hjelpemiddel for menneske med nedsett funksjonsevne. Teiknspråk er fullt utvikla språk med eigne grammatiske reglar og eigen setnings-bygnad” (Prop. 108 L (2019 – 2020), s. 74).

Ifølge Halvorsen (2020, s. 5) blir norsk tegnspråk omtalt som et 3D-språk, helt forskjellig fra norsk talespråk. I tegnspråk får meningen form ved bruk av det tredimensjonale rommet og meningene produseres med hendene og ansiktet og ytringene blir oppfattet med synet.

Bokstavering

På norsk skriftspråk er språklydene i talespråket representert ved å bruke alfabetet, totalt 29 bokstaver. På tegnspråk er det flere ulike håndformer, nevnt som håndalfabettegn, som representerer hver bokstav i alfabetet i skriftspråket. (Vonen, 2020, s. 76)

En- og tohåndsalphabetet

I Norge benytter vi både en- og tohåndsalphabetet, men vi vet ikke sikkert hvordan døve lærte dem. Vonen (2020, s. 134) påpeker at enhåndsalphabetet er hentet fra Danmark. Den norske

døvelæreren som grunnla A.C. Møller skole¹, gikk selv på Det kongelige døvstumme-Institut i København i Danmark, fordi det var den nærmeste døveskolen på den tiden. Hvis vi ser på det internasjonale håndalfabetet + ASL², er det mye som likner på det norske håndalfabet (Allslekt, u.år). Det kan bety at vi har lånt fra andre land sitt alfabet, og etter hvert utviklet vårt "eget håndalfabet". Ifølge Schrøder, referert i Anjum og Jørgensen (2006, s. 238) vedtok Norges Døveforbund i 1965 å bruke det internasjonale håndalfabetet, og i tillegg ha egne symboler for de norske bokstavene æ, ø og å. Vonen hevder også at tohåndsalphabetet fantes i begynnelsen av 1900-tallet her i Norge og at det var hørende speidere som benyttet tohåndsalphabetet først (Vonen, 2020, s. 134). Vi har også et annet begrep som kombinerer håndalfabetet med tegn og det begrepet kalles *Leksikalske* tegn. Jeg skriver litt mer om det i neste avsnitt.

Leksikalske tegn

På talespråk er det språklyder som lager ord, men ordene tilsvarer omtrent begrepet tegn i tegnspråk. En må lære en del tegn for å snakke tegnspråk, det vokabularet kalles etablerte, faste, noen ganger frosne, tegnforråd. En del av de etablerte tegnene kan være laget av de som snakker tegnspråk, det de har vært enige om å bruke for hvert begrep (Vonen, 2020, s. 70). Når en språkbruker endrer sin håndform, bevegelse, orientering og/eller lokalisasjon kan det endre tegnets betydning og føre til et annet tegn med en helt annen mening (Johnston & Schembri, 2007, s. 175). Med leksikalske tegn i denne oppgaven, mener jeg tegn med initial først i tegnene, som tegnene for *Norge*, *øst*, *leilighet*, *vest* og så videre.

Oversettelselån

Vonen (2020, s. 76) definerer *oversettelselån* som tegn importert fra norsk talespråk, at vi kommer til å kjenne igjen det norske navnet/ordet eller i liten grad direkte har oversatt det til norsk tegnspråk. Et eksempel er ordene STOR og TING og ordet STORTING. Disse har ulik betydning, men ved å sette to ulike tegn sammen i et tegn får det nye tegnet en ny

¹ Den første skolen for døve i Norge

² American Sign Language.

betydning. Dette kalles sammensatte tegn. I neste avsnitt skal vi se på fenomenet bokstaverte tegn.

Bokstaverte tegn

Alle tegnspråkbrukere bruker bokstavering når de skal presentere noe, ved å bokstavere hele det norske ordet. Jeg henviser til (Malmquist & Mosand, 1996, s. 64) som definerer at det er et norsk ord som bokstaveres i sin totale form, som for eksempel, OK, TV, KM, JUNI (som også er et etablert tegn). Kanskje det kan være så slitsomt å bokstavere hele ordet, særlig et langt ord som onomatopoetikon, at man kan gjøre ulike endringer på bokstaveringen, som dermed oppstår som Initialtegn.

Initialtegn

Ifølge Quinto-Pozos og Adam (2013, s. 387) har initialtegn eksistert i ulike tegnspråk i verden. Initialtegn følger samme prinsipp som oversettelseslån, men nå gjelder det at første bokstav i det norske ordet vises med håndformen i enhånds- eller tohåndsalfabetet og brukes som tegn for hele ordet. Et eksempel hentet fra enhåndsalfabetet: Det er tre ulike navn som i utgangspunktet begynner med L, nemlig Linn, Linda og Liv. Disse tre initialtegnene utføres i ulike bevegelser og orientering. For å skille mellom bokstaverte tegn og initialtegn, ser vi at det skjer bevegelser i initialtegn og det gjør det ikke i bokstaverte tegn.

Initial «sammensatte tegn

Et tredje begrep innen bokstavering er ord som inneholder både den første forbokstaven og tegn. En kan en både si VÆR + NES og V-ær(nes). For eksempel kan stedsnavnet Værnes, både uttrykkes som VÆR + NES og V. Men hvis noen bokstaverer hele ordet, kalles det bokstaverte tegn, som jeg nettopp har skrevet om.

Språkvariasjon i tegnspråk

Norsk tegnspråk er et ganske nytt språk i forhold til norsk tale og skriftspråk. Det er heller ikke mye forskning på det, i hvert fall ikke i forhold til all den språkforskningen som foregår i USA, på amerikansk tegnspråk. Dagens tegnspråklige ungdommer har god tilgang til kontakt med hverandre, både på sosiale medier, og ved å treffe mennesker som befinner seg bare en flytur unna. Det kan bety at de snakker mer likt hverandre, og at de ulike lands tegnspråk i

større grad påvirkes av hverandre. Hvis vi tar utgangspunkt i det språkmiljøet som utviklet seg ved Norges første døveskole, A.C.Møller skole for døve i Trondheim, grunnlagt i 1825, så ser vi at det raskt utviklet seg et rikt, felles språkmiljø der. Denne trønderske språkvarianten fikk stor innflytelse på det tegnspråket som ble brukt ellers i Norge. Imidlertid kjempet foreldre til døve barn i de sørlige delene av landet vårt om å få etablert en døveskole til, og i 1848 ble det etablert en skole i Oslo. Senere ble det etablert flere skoler for døve barn her i landet og de lokale påvirkningene på norsk tegnspråk bidro til å utvikle dialekter. Slike dialekter avslørte raskt hvor tegnspråkbrukeren hadde gått på skole. Med dette fikk vi flere tegnspråkmiljøer, noe som førte til at tegnspråket fikk språkvariasjoner; dialekter av norsk tegnspråk, først og fremst Trondheimstegn og Oslostegn, (Greftegreff, Handberg & Schröder, 2015; Halvorsen, 2020, s. 28).

Språkkontakt

Menneskers språk blir generelt påvirket i løpet av livet deres, og førstespråket er basert på hvilket språk en tilegnet seg først i livet, Kristoffersen et al. (2005, s. 17). Mange lærer seg ett eller flere språk ut over deres førstespråk. Der et av disse andre språkene går inn og blir det språket de bruker mest, velger jeg her å kalle for deres primærspråk. Hvis en har minst to ulike språk (for eksempel tegnspråk og norsk skriftspråk) som en benytter seg av, betegnes det som tospråklighet. Det kan forekomme at språkene påvirker hverandre. Nå skal jeg gjøre rede for to hovedbegrep som har stor betydning for denne oppgaven og som viser at døve tar i bruk begge språkene sine.

Språkkontakt mellom tegnspråk og skriftspråk

Malmquist og Mosand (1996, s. 30) beskriver at tegnspråkbrukerne lever i en majoritets språkkultur, nemlig et tale- og skriftspråksamfunn, hvor tegnspråk blir sett på som et lavstatusspråk. Dette bidrar til at tegnspråk inneholder lånte elementer fra tale- og skriftspråk. Det kan være munnstillinger og bruk av håndalfabetet for å bokstavere ord. På sikt fører dette til at det etableres nye tegn. Mulrooney (2002, s. 5) skriver at bokstaving på tegnspråk ikke er skriftlig språk, men kanskje har utviklet seg som et direkte resultat av språkkontakt med skriftspråk. Mulrooney påpeker at disse er tegn, ikke skriftlig bokstaver. Selv om en av håndalfabetets bokstaver, nemlig C, kan sammenliknes med alfabetets C i

skriftspråk, så er de fleste håndalfabetbokstavene ikke lik de norske bokstavene, som for eksempel A, B og H. Hun mener at bokstavering er en del av kjernen i tegnspråk og følger samme fonologiske regler som andre språk gjør. Hva som vil skje når det foregår språkkontakt mellom tegnspråk og skriftspråk, forklarer jeg mer om i neste avsnitt.

Kodeskifting

Som nevnt er norsk tegnspråk et fullverdig språk og et minoritetsspråk, mens norsk tale- og skriftspråk er majoritetsspråket her i landet. Quinto-Pozos og Adam (2013, s. 380) skriver at det er som oftest tale- og/eller skriftspråket som har størst påvirkning på strukturen til tegnspråk og mest brukt i det daglige, enn omvendt. Det vil si at majoritetsspråk påvirker naturlig minoritetsspråk. Man kan også benytte begge sine to ulike språk samtidig, et fenomen som kalles *kodeskifting*. For eksempel: Det er så AWESOME. Her er de tre første ordene norske ord, mens det siste er et engelsk ord. En kunne ha valgt å si «Det er så KULT», men det kan være at noen føler at AWESOME vil gi “forsterket” uttrykk i forhold til KULT. I norsk språk finnes preposisjoner som en av ordklassene, (til, i). På tegnspråk brukes hendene, blikket og/eller hode- og kroppsbevegelser til å peke i bestemte retninger, for å uttrykke det samme. Dette kalles for lokalisasjon (Vonen, 2020, s. 44). For å illustrere med et eksempel vil jeg her vise den norske setningen: "*Jeg har vært i Bergen*". På tegnspråk kan en si: "*Jeg nettopp pek(retning) Bergen*". Det gjelder ikke bare når man bruker tale- og/eller skriftspråk og tegnspråk, men også når man bruker to ulike tegnspråk, som norsk og amerikansk. Det er ikke uvanlig at tospråklige snakker begge språk i en og samme ytring.

3.0 Prediksjoner

Så langt jeg har funnet ut, finnes det ingen forskning på norsk bokstavering. Det dukker opp en del funn fra dataene mine der jeg må drøfte uten å kunne vise til litteratur. Jeg har erfart at vi i Norge benytter oss av mange tegn med første initialtegn og vi bokstaverer ord, når vi ikke vet hva tegnet er for det ordet. Padden og Gunsauls (2003, s. 15) hevder at amerikanske tegnspråkbrukere bokstaverer en del av dagligspråk, det har jeg også lagt merke til da jeg bodde i USA i et år. Samtidig synes jeg at det er interessant at døvebefolkningen i USA bokstaverer mye mer enn oss her i Norge, selv om de har tegn som allerede er etablert. Jeg har valgt ut tre ulike tema som jeg forventer at jeg kommer til å finne i dataene mine.

1) Enhåndselfabetet versus tohåndselfabetet

- 1a) Som Vonen (2020, s. 134) beskriver har Norsk tegnspråk to ulike håndselfabeter, enhåndselfabetet og tohåndselfabetet. Jeg er oppvokst med enhåndselfabetet, men har alltid kunnet tohåndselfabetet for å kommunisere med mange kjente av foreldrene mine som benytter seg av tohåndselfabetet. Jeg ser ingen yngre generasjoner som benytter seg av det lenger, så jeg har tenkt at det er bare eldre generasjoner og døvblinde som benytter seg av den formen. Basert på dette anekdotiske beviset, antar jeg at enhåndselfabetet blir mer brukt enn tohåndselfabetet i dataene mine.
- 1b) I dataene mine, er det 12 av 30 personer som er over 50 år gammel og jeg går ut fra at de kommer til å benytte tohåndselfabetet i forhold til de andre 18 personene som antakelig benytter enhåndselfabetet i løpet av intervjuene.

2) Bokstavering

- 2a) Dagens yngre hørselshemmede generasjoner har utbredt tilgang til skolegang i forhold til eldre generasjoner (Sander, 1993, s. 9, 55, 62, 187). Hvis vi ser på den perioden hvor de fleste døve bodde på internat under skolegangen, uansett om undervisningen foregikk på tegnspråk eller oralt, var tegnspråk dominerende i fritiden. Og hvis vi ser på dagens skoleungdom, så kan de studere "alle mulige" temaer, fordi de har den muligheten som ikke fantes før tegnspråktolktutdanningen kom i gang de siste tiårene før år 2000. Fordi dagens ungdom får med seg mer av norsk skriftspråk, fordi tolkene svitsjer mellom tegnspråk og bokstavering og fordi de ikke får brukt tegnspråk "døgnet rundt", så forventer jeg å finne at yngre generasjoner i dag bokstaverer mer enn den eldre generasjonen.
- 2b) Malmquist og Mosand (1996, s. 44) påpeker at døve benytter seg av å bokstavere når det er et ord som ennå ikke har etablert eget tegn, ofte for personnavn, stedsnavn og fremmedord. Så denne påstanden forventer jeg at jeg kommer til å finne bekreftelse på i dataene mine.
- 2c) Jeg ser også etter hvilke ordklasser som blir mest brukt i forbindelsen med bokstavering. Som Padden 1991 referert i (Padden, 1998, s. 56) hevder, er det

substantiv som blir mest brukt i forbindelsen med bokstavering, mens adjektiv kommer som nummer to og minst bokstavert av alle er verb. Så jeg forventer at jeg kommer til å finne at det er substantiv som blir mest brukt.

3) Ukjente mønster på bokstavering eller funn som har gjort et godt inntrykk på meg

Siden det, som jeg har nevnt tidligere, ikke er noen eksisterende forskning på norsk bokstavering, går jeg ut fra at det finnes noen mønstre i mitt datamateriale som jeg ikke har kunnet forutse. De vil i så fall også bli beskrevet og drøftet.

4.0 Metode

Ved å samle inn en stor mengde opptak av tegnspråk fra et stort antall tegnspråkbrukere, vil forskning på dette datamaterialet kunne gi oss avgjørende forståelse av og kunnskap om blant annet strukturen i og bruken av tegnspråk (Johnston & Schembri, 2013, s. 2). Perniss, referert i Orfanidou, Woll og Morgan (2014, s. 58), viser også til at det er nødvendig å ta opptak av tegnspråklige tekster slik at både tegnspråkforskere og døvesamfunnet vil kunne få utbytte av det. I denne studien ser jeg på når, hvor ofte og hvilken bokstaveringsmetode som blir brukt i samtaler mellom døve. For å sammenligne to forekomster av håndalfabet, bruker jeg en kombinasjon av kvantitative og kvalitative metoder som redskap i analysen. Kvantitativ metode bidrar på sin måte med en dokumentasjon av det norske døvesamfunnet sin bruk av enhånds- og/eller tohåndalfabetet og bokstavering. Ikke minst gir det også en full oversikt over antall på tilfeller i dataene mine.

Den kvalitative metoden vil bidra ved å samle inn dataene som ikke kan telles i form av målbare enheter. Med disse kan jeg foreta en analyse ved å karakterisere de ulike observasjoner, som hvordan og hvorfor slik gjør de i det norske døvesamfunnet i forbindelse med bokstavering (Dalland, 2017, s. 52-54). Et videoopptak inneholder 30-40 minutter og jeg har til sammen 36 videoopptak som inneholder samtaler rundt ulike tema. Jeg har, i analysedelen, i hovedsak tatt i bruk empirisk metode for jeg sitter her med min kunnskap og mine erfaringer. Jeg kan stå fare for å bli for subjektiv, men likevel, mener jeg at det er en god form for å illustrere den problemstillingen jeg skal belyse og drøfte innen tegnspråklig lingvistikk.

Datainnsamling

Datamaterialet (Ferrara & Bø, 2015; Ferrara & Ringsø, 2017-2018) som er grunnlaget for denne studien, er samlet inn i forbindelse med prosjektet, *Språkbruk i det norske døvemiljøet: et dypdykk i norsk tegnspråkøkologi* ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) (Norsk tegnspråkøkologi, 2019). Det er allerede godkjent av Norsk Senter For forskningsdata (NSD) at det kan brukes til forskning. Deltakerne i videoopptakene består av personer av begge kjønn, med ulik alder³ og bakgrunn, men fellesnevneren er at de er døve og har tegnspråk som sitt primære språk. Vil også påpeke at alle spørsmålene som er stilt til deltakerne har det formålet å få deltakerne til å svare akkurat slik at forskerne får det de ser etter. Det må også presiseres at deltakerne har kommunisert med tegnspråkkyndige personer under opptakene. Hadde ikke det vært tilfellet, kunne det ha påvirket språkbruken deres på en negativ måte, noe som igjen ville fått betydning for drøftingen av mine funn. Jeg har annotert disse videoopptakene hver for seg, og samtidig har jeg annotert hver gang deltakerne bokstaverte med en- og/eller tohåndselfabetet i disse opptakene.

Annotasjon

Jeg har tatt i bruk et annotasjonsprogram som kalles **ELAN** (EUDICO Linguistic Annotator). ELAN er et annotasjonsverktøy for lyd og video som lar deg legge inn videomateriell, redigere, annotere og søke etter annotasjoner (Crasborn & Sloetjes, 2008, s. 1). Med dette programmet kunne jeg legge inn videoopptakene og samtidig annotere når, hvor og hvilket håndalfabet som ble brukt til ulike tidspunkt ved å opprette flere tiers⁴. Jeg laget fem tiers med ulike formål. Disse tiers gjorde det enklere for meg å foreta en analyse og å ha et oversiktlig system. Etter arbeidet med ELAN brukte jeg et annet verktøy, Microsoft Office Excel⁵, ved å eksportere resultatene fra ELAN til et regneark i Excel. Med dette verktøyet fikk jeg en bedre oversikt og det ble lettere for meg å sortere, lage kategori og statistikk.

³ Fra 20 år til 80 år.

⁴ Norsk oversettelse, «rader».

⁵ Et program for regneark.

Ifølge Johnston og Schembri (2013, s. 2) har ikke tegnspråk en skriftlig form eller et standard annotasjonssystem som forskere kan ta i bruk for å transkribere. Jeg har laget et annotasjonssystem som skulle gjøre det lettere for meg ved å identifisere kodene i Excel etter annotasjonen i Elan. Det systemet har jeg fått stort utbytte av. Annotasjonen på alt materialet i ELAN tok mye mer tid enn jeg kunne forutse. Etter å ha sett gjennom alle filmene i første omgang, var det viktig å dobbeltsjekke om jeg bommet ved å ikke ha annotert hver eneste bokstaveringer. Alt ble gjennomgått i flere omganger, likevel har jeg oversett å annotere noen ganske få bokstaveringer. Det oppdaget jeg først etter å ha eksportert annotasjonene som regneark i Excel. Med denne oppgavens størrelse og den tiden jeg hadde tilgjengelig hadde jeg ikke nok kapasitet til å gå tilbake og annotere på nytt. Men jeg mener likevel at jeg har en stor nok mengde data til å kunne belyse problemstillingen og dermed til å kunne drøfte i oppgaven min.

Annotasjonssystem

I prosjektet⁶ som jeg er med i, bruker de koden *BKS*, som er en forkortelse, men som står for bokstavering.

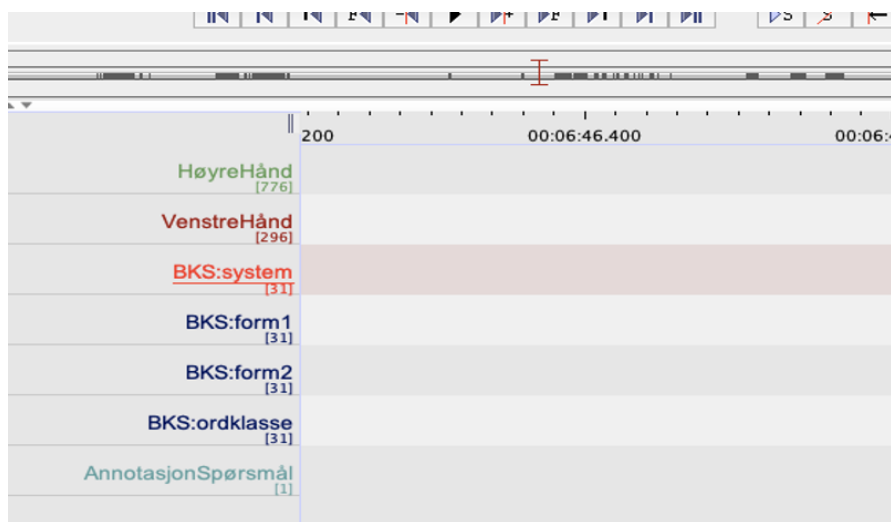

Fig. 2: Utklipp av min organisering i ELAN

⁶ Språkbruk i det norske døvemiljøet: et dypdykk i norsk tegnspråkøkologi

Høyrehånd og venstrehånd

Den tieren forteller om vedkommende bokstaverte med høyre eller venstre hånd, noe som vil være nyttig for andre *forskere* senere i forbindelse med prosjektet *Språkbruk i det norske døvemiljøet: et dypdykk i norsk tegnspråkøkonomi*.

BKS: system

Denne tieren forteller om vedkommende benyttet en- eller tohåndsalphabet, eller en blanding av begge.

BKS: system	Hva	Annotasjonskode
<i>1-håndsalphabet</i>	<i>Hele ord er stavet med en-håndsalphabet</i>	<i>1</i>
<i>2-håndsalphabet</i>	<i>Hele ord er stavet med to-håndsalphabet</i>	<i>2</i>
<i>1-og 2-håndsalphabet</i>	<i>Ord staves blanding av både en-håndsalphabet og to-håndsalphabet</i>	<i>B1-2</i>

BKS: form1

Denne tieren forteller om vedkommende bokstaverte fullt ut, delvis eller kun initial

Beskrivelsen av form	Annotasjonskode
<i>Full bokstavering — hele ord er bokstavert (bokstaverte tegn)</i>	<i>Full</i>
<i>Redusert bokstavering betyr bare en del av ordet er bokstavert</i>	<i>Red</i>
<i>Bare den initiale bokstaven er produsert (initialtegn)</i>	<i>Init</i>

BKS: form2

I denne tieren, annoterer jeg bokstavene slik de blir stavet av vedkommende selv. Som for eksempel ordet «engelsk», der vedkommende staver «enelsk».

BKS: ordklasser

Denne tieren forteller om ordet som vedkommende bokstaverer er ord som tilhører en av ordklassene, som substantiv, verb eller adjektiv og så videre

Ordklasser	Annotasjonskode
<i>Substantiv</i>	<i>SUB</i>
<i>Verb</i>	<i>VERB</i>
<i>Adjektiv</i>	<i>ADJ</i>
<i>Adverb</i>	<i>ADV</i>

<i>Preposisjon</i>	<i>PREP</i>
<i>Fremmedord (lånte ord fra et annet språk)</i>	<i>FREM</i>

Annotasjonsspørsmål/kommentarer

Spørsmål/refleksjoner til meg selv, interessante funn som ikke passer i de andre tiers.

Sortere etter annotasjonen

Dataene som er samlet inn fra annotasjon er eksportert til et Excel-regneark. Alt som inneholder informasjon fra hver tier, som tidskode, varighet, glosser og uidentifiserte sekvenser fulgte med i regnearket. I utgangspunktet fjernet jeg all informasjon som ikke er relevante i forhold til min problemstilling. Jeg har også annotert hvilken dominant hånd som blir brukt, høyre eller venstre. Planen var å få alle med i regnearket, men når jeg brukte Excel sin tellefunksjon, ga det feil tall/resultat. Derfor tok jeg en beslutning om å fokusere på kun høyre hånd. Dette fordi det var 99% av alle informantene som har høyrehånd som dominant. Men dermed mistet jeg 29 annotasjoner der det ble brukt venstre hånd. Likevel har dette ikke så stor påvirkning på funnene mine.

For å unngå at det skjer igjen hvis det blir ny forskning, da ville jeg ha laget to tiers for å annotere kun bokstaver med henholdsvis høyre og venstre. For denne oppgaven var det slik at det ble annotert ved bruk av bokstaver, avbildende, lokalisasjon og så videre i samme tiers. Jeg har benyttet meg av Excel sine formler som lot meg finne riktig antall på de ulike dataene som jeg var ute etter. Men det er altså noen småfeil i antall tilfeller i Excel. Jeg har lært følgende lekse: det er veldig viktig å være nøye, å ha tenkt godt gjennom hva en ønsker å oppnå og skrive riktig, før en starter med analysen sin.

Tillegg analyse

Etter første runde i analysen av data med bokstaver og håndalfabetet har det kommet en del spørsmål som fikk meg til å legge til ytterligere funn i denne oppgaven. Jeg valgte å se også på sammensatte tegn ved bruk av både bokstaver og tegn. Så lagde jeg tre nye tier annotasjonskoder.

Beskrivelsen av form	Annotasjonskode
<i>Blanding av bokstaver (minst 2 bokstaver) og tegn</i>	<i>Mix</i>

Den første initiale bokstaven på to etterfølgende ord er produsert.

Init2

Ord som inneholder begge de to over. Kan enten starte med første initiale bokstaven eller et tegn.

Init/mix ↔
Mix/init

Etiske overveielser

Ved etiske overveielser, handler det ikke bare om å følge regler, men også at en skal huske på hvilke etiske utfordringer som kan dukke opp under forskningsarbeidet (Dalland, 2017, s. 235). Etiske overveielser som er/kan bli aktuelle i denne oppgaven er å overholde taushetsplikten. Så det er viktig for meg er å ivareta personvernet til deltakerne som er med i prosjektet, det betyr tillit. Deltakerne har undertegnet og gitt samtykke at disse kan bli brukt i forbindelsen med forskninger. Men døvemiljøet er likevel lite, så jeg må være bevisst på at hva jeg kan dele uten å bidra til å fornærme dem, bryte tilliten deres. Jeg tenker at det er veldig viktig at jeg opptre profesjonelt om jeg møter dem senere. Det er andre ting som jeg bør passe på, som at ved å benytte meg av artikler som grunnlag for å beskrive og belyse problemstillingen min, må jeg påse at disse er blitt kvalitetssikret.

5.0 Presentasjon og drøfting av funn

I denne delen vil jeg presentere og drøfte mine kvantitative funn. Denne delen er delt i fire kategorier for å belyse problemstillingen: *Hvordan er fordelingen mellom bokstavering med enhånds- og tohåndsalfabetet i norsk tegnspråk?* Under hver kategori vil mine funn beskrives og presenteres gjennom diagram, tabeller og tekst og i bildeeksempler. Videre i samme kategori drøftes funnene med teori som ble presentert i del 2.

BKS:system	BKS:form1	BKS:form2	BKS:ordklas:	HøyreHånd
1	INIT	O	SUB	STN:OSLO
1	INIT	S	SUB	BKS:SÆD
1	INIT	D	SUB	BKS:SÆD
1	INIT	K	SUB	BKS:KOLLEGA
1	INIT	V	SUB	STN:VIKHOV
1	INIT/MIX	V(nes)	SUB	STN:VÆRNES
1	INIT/MIX	U(sikker)	ADJ	UNSURE1
1	FULL	KOKS	SUB	BKS:KOKS
1	FULL	TV	SUB	TV
2	INIT/MIX	U(sikker)	ADJ	USIKKER1
2	INIT/MIX	U(praktisk)	ADJ	BKS:UPRAKTISK
2	INIT/MIX	U(glem)	ADJ	BKS:UFORGLEMMELIG
2	INIT/MIX	U(lykke)	SUB	BKS:ULYKKE
2	INIT	Q	SUB	STN:QUALITY
2	INIT/MIX	U(vant)	ADJ	BKS:UVANT

Fig. 3: Et lite utklipp av min organisering i Excel

5.1 Hvem som benyttet seg av håndalfabetet og hvilket alfabet

I første kategori presenterer jeg funn i forbindelse med at alle deltakerne bokstaverte med enhånds- og/eller tohåndsalfabetet i ulik grad og på ulike måter. Det vil bli vist i diagrammet som viser en totaloversikt over antall håndalfabet, og tabeller som viser antallet av ulike håndalfabetet som ble brukt i forbindelsen med bokstaving.

5.1.1 Funn A

Har observert tre ulike måter å bokstavere på i dette videomaterialet, som jeg kaller *BKS: system*, og som jeg brukte i annotasjonsmetoden. Etter analysen og opptellingen fant jeg bruk av totalt 1175 bokstaveringer av alle BKS: systemene, altså av de 30 deltakerne gjennom alle de 36 videoene. Enhåndsalfabet ble utført i omtrent 95% av tilfellene, mens tohåndsalfabetet ble utført i kun 4% av tilfellene. En blanding av begge utgjør den siste prosenten, slik blanding (B1-2) forekommer i 5 tilfeller.

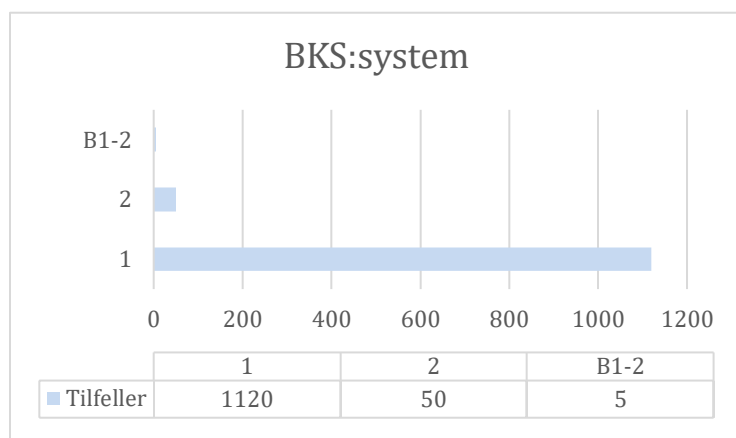

Fig. 4: En totaloversikt over hvilke håndalfabetet som ble brukt i forbindelsen med bokstaving.

Som (fig. 4) viser, er det enhåndsalfabetet (1) som ble hyppigst brukt, totalt 1120 ganger i løpet av analyse materialet.

5.1.2 Funn B

Her har jeg regnet ut manuelt, på grunn av deres personvern. Som en kan se av (fig. 4) er det 50 ganger at tegn ble utført med tohåndsalfabetet I (Tab. 1) ser vi at det er det 12 deltakere som er mellom 51-80 år som bokstaverte med tohåndsalfabetet. Jeg har funnet ut, basert på deres fødselsdato, at det er 6 av 12 personer over 50 år som benyttet tohåndsalfabetet i løpet av intervjuene. Men det er viktig å påpeke at deres enhåndsalfabet var det primære, men i enkelte situasjoner benyttet de seg av tohåndsalfabetet.

5.1.3 Drøfting

Etter å ha sett nærmere på funn A, fant jeg ut at det er enhåndselfabetet som er hyppigst brukt gjennom opptakene som forventet, og at det er begge aldersgruppene som benyttet det. Jeg antok at det skulle bli en størst del av den eldre generasjonen som skulle benytte tohåndselfabetet og der tok jeg feil. Som funn B viser var det 6 av 12 personer som benyttet tohåndselfabetet, men disse tilfellene skjedde sjelden i forhold til det antallet de samme deltakerne bokstaverte med enhåndselfabetet. Dette funnet A kan stemme med teoriene til Greftegreff et al. (2015); Halvorsen (2020) som hevder at det er skolegang som påvirket deres språk (språkvariasjon). På A.C. Møller brukte de ikke tohåndselfabetet og de fleste deltakerne som ble intervjuet gikk på A.C. Møller og der lærte de altså enhåndselfabetet (Vonen, 2020, s. 134). Ifølge Språkrådet (u.år.a) ble tohåndselfabetet brukt mest på Østlandet, men er i ferd med å bli erstattet av enhåndselfabetet. Noen av deltakerne som gikk på døveskoler på Østlandet har faktisk brukt tohåndselfabetet i løpet av intervjuet.

Jeg kjenner noen eldre døve som bruker tohåndselfabetet fremdeles. Når vi ser på deres skolegang, ser vi at de har gått på døveskoler som Holmestrand eller Skådalen i Oslo og har senere flyttet til andre byer. Det er mulig at mine datafunn kanskje kan samsvare med et eksempel som ikke var med i analysen, nemlig dette: Jeg mener at min fars håndselfabetutvikling er et levende bevis på dette. Han brukte tohåndselfabetet ved Holmestrand døveskole og fortalte at de døve der brukte tohåndselfabetet fram til 1974-1976. Etter det endret det seg fra tohåndselfabetet til enhåndselfabetet. Etter konfirmasjonen, begynte han på Alm offentlige framhaldsskole hvor de brukte enhåndselfabetet - påvirket av elever fra Trondheim - og det resulterte i at han benytter seg av enhåndselfabetet nå.

I løpet av analysen dukket det opp interessante funn som ikke var med i prediksjonen, men gjorde et godt inntrykk på meg. I det første funnet, fortalte informanten om et minne fra skolegangen på døveskolen, til de andre deltakerne. Informanten bokstaverte først ordet MILO med tohåndselfabetet (fig. 5), men deretter bokstaverte hun igjen samme ord med enhåndselfabetet (fig. 6). Det syntes jeg var interessant, at hun brukte altså både enhands- og

tohåndselfabetet heller enn å bokstaverer om igjen med tohåndselfabetet. Jeg tenkte først at det kanskje kunne være fordi mottakerne ikke oppfattet henne, så derfor måtte hun være tydeligere. Men da jeg fikk sett gjennom et par runder forstod jeg at hun ikke gjorde det for mottakerne sin skyld. Jeg vil påpeke at dette tilfellet ikke var det eneste i løpet av intervjuene. Et par andre, eldre deltakere gjorde det samme. Kanskje noen, til og med jeg som kan tohåndselfabetet, synes at tohåndselfabetet kan være mer tydelig enn enhåndselfabetet. I dette tilfellet oppfattet jeg det slik at hun virket tydeligere med enhåndselfabetet, mens tohåndselfabetet var en slags dagligspråk.

I det andre funnet bokstaverer informanten i en redusert form, for hun benyttet seg ikke av l-håndform, men på ordbildet var helt klart og tydelig (fig. 6). Jeg viser til (Malmquist & Mosand, 1996) som hevder at hvis vi følger nøye med når en bokstaverer et ord med enhåndselfabetet, så er det vanlig at en vokal som l forsvinner under bokstavering, så lenge som første og siste initial kommer tydelig frem. Så så jeg etter om det var flere deltakere som gjorde det samme som henne og det er ikke uvanlig.

*Fig.5: bokstaverer med tohåndselfabetet "MILO"
(Tidskode: 07:08 i P-001).*

*Fig.6: bokstaverte med enhåndselfabetet "MILO"
(Tidskode: 07:13 i P-001).*

Det tredje funnet (fig.7) Informanten fortalte om en opplevelse, når hun var liten at hvor hun ble spurt om hun visste hva ordet betød. Denne bokstaveringsmåten har jeg aldri sett før. Jeg synes at den er unik og ville ha den med i oppgaven min.

*Fig. 7: Bokstaverte med en blanding av enhånds- og tohåndselfabetet "SÆD"
(Tidskode: 20:53+20:54+20:55 i P-TO1_H og V).*

*Fig. 8: Informanten påpekte at det ikke var Æ med enhåndselfabetet, men tohåndselfabetet, da en av deltakerne spurte om hun mente Æ med enhåndselfabetet
(Tidskode: 20:58 i P-TO1_H og V).*

5.2 Hvem benytter og i hvilke sammenhenger brukes bokstavering med henholdsvis enhånds- og tohåndselfabetet i norsk tegnspråk?

Den andre kategorien presenterer funnene i forbindelse med i hvilke sammenhenger man bruker å bokstavere. Deretter drøftes funnene ut ifra oppgavens teoretiske del. Men først vil jeg redegjøre for at *ord*, i denne oppgaven, inneholder initialtegn, initial + sammensatte tegn og bokstaverte tegn. Det er fordi jeg benyttet meg av samme kode for de tre, noe som gjorde at Excel identifiserte koden. Excel har ikke funksjonen som skiller mellom disse tre, så langt som jeg har funnet ut.

5.2.1 Funn A

Etter å ha funnet ut at det er enhåndsalphabetet som er hyppigst i bruk med totalt 1120 tilfeller (5.1.1 Funn A) og har jeg observert hvilken av to aldersgrupper som bokstaverte mest. Jeg fant ut hvor mange ganger deltakerne mellom 20-50 år og 51-80 år bokstaverte. Det fant jeg ut ved å regne ut med Excel sin funksjon ved å sortere etter fødselsdato + antall bokstaveringer. Jeg regnet ut med alle de 36 videoene der de 30 deltakerne ble intervjuet. Men noen av dem deltok minst to eller flere ganger i ulike videoer. Det betyr at jeg telte antall bokstaveringer i 36 videoer og da ble det slik:

ALDERSGRUPPE	Deltakerne	Videoer	BKS ganger	BKS per deltaker
20-50 ÅR	18	21	912	50,67
51-80 ÅR	12	15	412	34,33

Tab. 1: En tabelloversikt over aldersgrupper og antall bokstaveringer

Ved å undersøke om det er yngre eller eldre generasjoner som bokstaverte mest i løpet av analysen min, har jeg funnet at det er 912 bokstaveringer hos yngre og 412 hos eldre. Men det er 6 personer flere i aldersgruppen 20-50 år. Da dividerte jeg antallet bokstaveringer med antall deltakerne i aldersgruppene, slik at det ble regnet riktig ut. En person mellom 20-50 år bokstaverte i gjennomsnitt 51 ganger, mens tallet var 34 ganger hos en mellom 51-80 år. Men dataene mine inneholder opptak i 30-40 minutter per deltaker. For å finne nøyaktig riktig antall, så måtte jeg regne ut forekomsten (proporsjonen) av bokstaveringer per time, med den første aldersgruppen 20-50 år ($M = 9.86$, $SD = 3.85$) og den andre aldersgruppen 51-80 år ($M = 5.73$, $SD = 4.52$) og resulterte i at det var yngre generasjoner som bokstaverte mest i løpet av analysen, $t(28) = 2.68$, $p < .05$. (Veileder Benjamin D. Anible har regnet ut forekomsten for meg, ved bruk av statistikk).

5.2.2 Funn B

Dette funnet er i forbindelse med bruk av semantiske typer i bokstaveringer, som jeg har analysert. Jeg har funnet totalt 1175 tilfeller med høyrehånd i både enhånds- og/eller tohåndsalphabetet (fig. 9). Av de 1175 tilfellene er 640 i stedsnavn, 21 i personnavn, 68 er fremmedord, 254 i leksikalske tegn med initial og 192 i alle andre bokstaveringsformer. Dette utgjør en prosentvis fordeling på 54% i stedsnavn (OXFORD) mot 22% av leksikalske tegn i

bokstaving med initial (*DOKUMENTAR, ØST*) og 16% i alle andre bokstaveringer som defineres "ukategorisert" som (*KM,*). Fremmedord (*OK, BLOG,*) utgjør 6% og til sist er 2% i personnavn, med bruk av initial (*LINDA, KARI*).

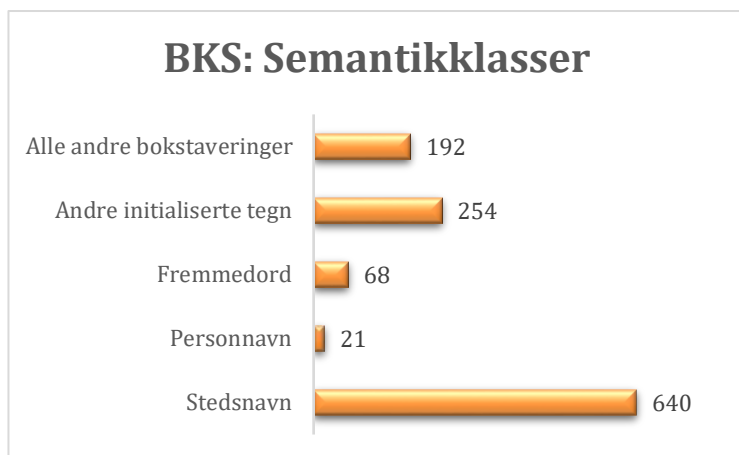

Fig. 9: Viser hvilke av kategoriene som ble mest brukt i bokstaving.

5.2.3 Funn C

I (fig.10) presenteres fordelingen av ordklasser i bokstaving, som 1023 tilfeller i substantiv, som utgjør 88% mot 55 tilfeller i adjektiv, som utgjør 5% og 34 tilfeller (3%) av preposisjonen "i", som jeg kommer til å gå i dybden i drøftingen.

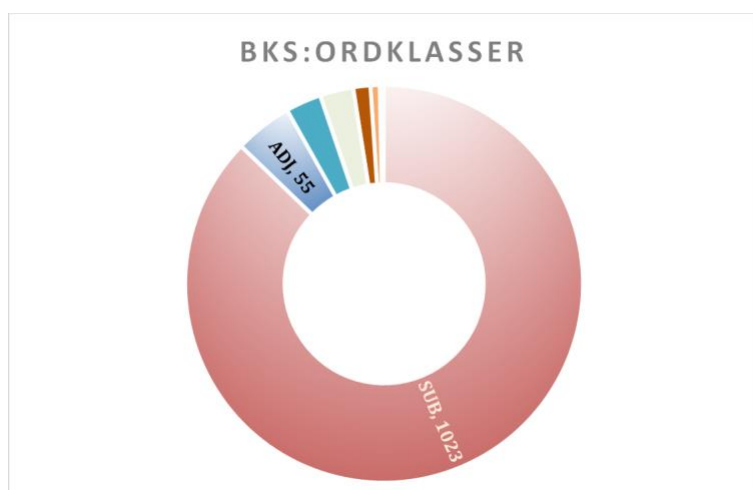

Fig. 10: En oversikt over hvilke ordklasser som ble brukt mest.

Ved å finne tilfellene i (fig.10, 11), både hvilken form for bokstaving og hvilke ordklasser som er hyppigst brukt, har jeg fått totalt 996 tilfeller av bokstaving: hvor av dem er 633 tilfellene i stedsnavn og 289 bokstaverte ord.

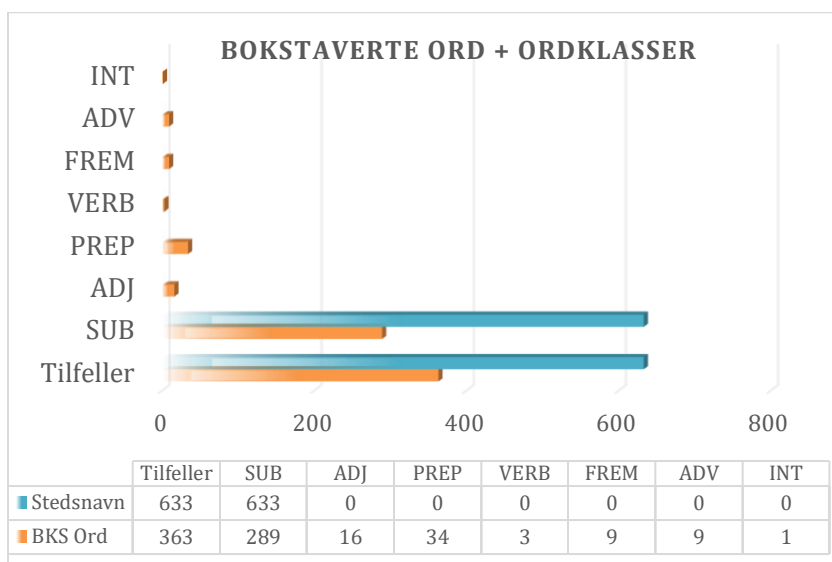

Fig. 11: En oversikt over hvilke BKS:form1 blir brukt i forbindelsen med ordklasser.

5.2.4 Drøfting

Hvis vi ser nøyere på funn A og ser tilbake til utviklingen av døveskoler fra år 1825 til nedleggning av døveskolene i årene etter 2000, hadde tidligere tiders døve kortere skolegang sammenliknet med mange av dagens unge døve unge. Målet med undervisningen som startet i Trondheim i 1825 var å lære de døve elevene et praktisk yrke så de kunne forsørge seg selv og, Halvorsen sier: *"Målet for all ungdom på den tiden var å bli konfirmert. Når man var konfirmert, kunne man begynne å tjene penger, starte forretningsvirksomhet og gifte seg, altså leve et selvstendig voksenliv. For å bli konfirmert måtte man kunne lese, skrive og regne"* (Halvorsen, 2020, s. 27-28).

På den tiden trodde de fleste at tegnspråk bare var et hjelpemiddel i kommunikasjon med hverandre. En amerikansk språkforsker, William C. Stokoe, dokumenterte i 1960 at tegnspråk er språk, og etter det har det skjedd mye. (Vonen, 2020, s. 52). Norges døveforbund vedtok i 1986 å opprette en komite, *Aksjonskomite for tegnspråkarbeidet*, (AKTA) som blant annet skulle informere alle om at norsk tegnspråk er et språk (Sander, 1993, s. 297). I 1993 var første kull av døve studenter i gang med å studere sitt eget språk ved Universitet i Oslo, og de kunne dermed ta mastergrad i norsk tegnspråk (Herland, 2018, s. 104).

Mastergrad betraktes som høyere utdanning, og nå har dagens ungdommer bedre tilgang til høyere utdanning. De har bedre tilrettelegging og får mer informasjon via sosiale medier.

Dermed lærer de fagtermer, fremmedord, uttrykk og andre begreper som igjen kan påvirke det faktum at yngre døve bokstaverer mer i forhold til de eldre generasjoner. Jeg vil også påpeke at i aldersgruppen 20-50 år, er det noen som fikk bodd på internat, noen gikk på hjemmeskole, men de fleste bodde hjemme hos foreldrene samtidig, på 1990-tallet hadde foreldre rett til tegnspråkopplæring. Den omfatter inntil 40 ukers opplæring fra det døde barnet er født og til å ha fylt 16 år (Vonen, 2020, s. 29).

Dette kan være en av grunnene til at yngre generasjoner ikke fikk like god mulighet til naturlig overført tegnspråkopplæring. Den eldre generasjon hadde mye kontakt med døde eldre elever, døde assistenter og døde lærere som språkmodell. Dette fikk de som bodde på internat. Det er ikke alltid lett å lære seg tegnspråk som hørende og det blir naturlig å blande norsk tale og tegn, noe som kalles blandingsform eller Tegn som støtte (TSS). Dette er en del av språkkontakt. Som Vonen (2020, s. 142) skriver finnes det mer eller mindre stabile tilbud som tegnspråklige grunnskoleelever har og det påvirker kvaliteten på det tegnspråklige miljøet ved disse skolene. Et annet funn som jeg har oppdaget er at det er 34 tilfeller av bruk av preposisjonen *i*, som er basert på bokstaven "i". En teori som kan samsvare med "lokalisasjon" som jeg har omtalt i språkkontakt i teoridelen. De i aldersgruppen mellom 20-51 år valgte å bokstavere "i" ofte enn å bruke lokalisasjon (peke-retning). I forhold til aldersgruppen 51-80år, fant jeg at de ikke har en eneste bokstavert "i". Dette er også en del av språkkontakt.

Funn B samsvarer med påstanden hos Malmquist og Mosand (1996, s. 44) om at døde bokstaverer når det ikke finnes etablerte tegn for personnavn, stedsnavn og fremmedord. Her er det relevant å informere om at informantene svarte på spørsmål fra forskerne som omhandlet beskrivelser av rom. Det kan være en forklaring på at akkurat dette materialet har en så stor forekomst av bokstaving av stedsnavn. Vonen (2020, s. 70) skriver at for å ha et etablert eller fast tegnforråd, må vi lære oss tegn for med dem å kunne snakke tegnspråk. Samtidig heter det egentlig ikke "etablerte eller faste" tegn, for det kommer stadig nye tegn som etter hvert etablerer seg, uansett hvilket språk. Før etablering av nye tegn, trenger vi å kommunisere også om det vi ikke har tegn for. Der kommer bokstaving inn i bildet. Vi

bokstaverer en del ord når vi ikke har allerede etablerte tegn for ordene, men etter hvert etableres det vi bokstaverer til nye tegn, både som initialtegn, blandingen av initialtegn og som sammensatte tegn. En del tegn som forsvinner med tiden, kan dukke opp som nye fagbegrep. Det tar tid før et tegn blir etablert. Etableringen skjer gjerne ved at tegnspråkbrukerne blir enige om å ta i bruk et tegn for et begrep. I dag har vi her i landet en gruppe, kjent som Tegntermgruppen, som ble oppnevnt av Språkrådet og som har ansvaret for å legge frem forslag om nye tegne i forbindelsen med juridiske termer og i astronomi (Språkrådet, u.år.b).

Ifølge Padden 1991(Padden, 1998, s. 56) er det substantiv som er hyppigst brukt i forbindelsen med bokstaving, så kommer adjektiv kommer som nummer 2 og at verb er sjeldnest av alle. Det ville vært veldig interessant å finne begrunnelsen til denne prioriteringen, men jeg har ikke funnet noe litteratur der Padden begrunner påstanden sin, Derfor er funn C t ikke er mye å drøfte, selv om det har vært interessant å beskrive.

5.3 Fra bokstaving til tegn?

I den tredje kategorien legger jeg frem det totale antallet på syv ulike former i bokstaving, som vist i (fig.12). Mitt hovedfokus for funn A er de tre formene, *INIT*, *FULL* OG *INIT/MIX* som har de fleste tilfellene i forhold til de andre fem og som jeg skal legge frem. I funn B vil jeg presentere hvilke ordklasser og former som blir mest brukt i forbindelsen med bokstaving og jeg fokuserer på substantiv og adjektiv som ordklasser.

5.3.1 Funn A

Denne viser fordelingen av BKS:form1 med 1169 tilfeller av bokstaving, hvorav *init* er 541 tilfeller, *full* 328 tilfeller og *init/mix* med 169 tilfeller.

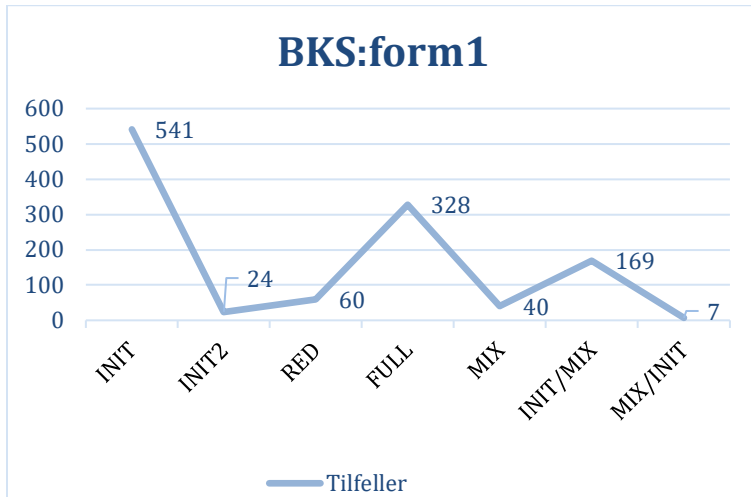

Fig. 12: Tilfeller i BKS:form1.

5.3.2 Funn B

Med utgangspunkt i det totale antallet, altså 1169 tilfeller, og hvis vi ser på både form i bokstavering og ordklasser, er det 483 tilfeller som er vanligvis i substantiv med *init*, i adjektiv er det 6 tilfeller og *init/mix* har 157 tilfeller. Ved å sammenlikne tilfellene i adjektiv er det 33 tilfeller med *full*, i substantiv er 251 tilfeller og bare 12 tilfeller med *init/mix* i adjektiv. Et funn som interesser meg, er 57 tilfeller med *red* i substantiv som jeg skal utdype i drøftingen.

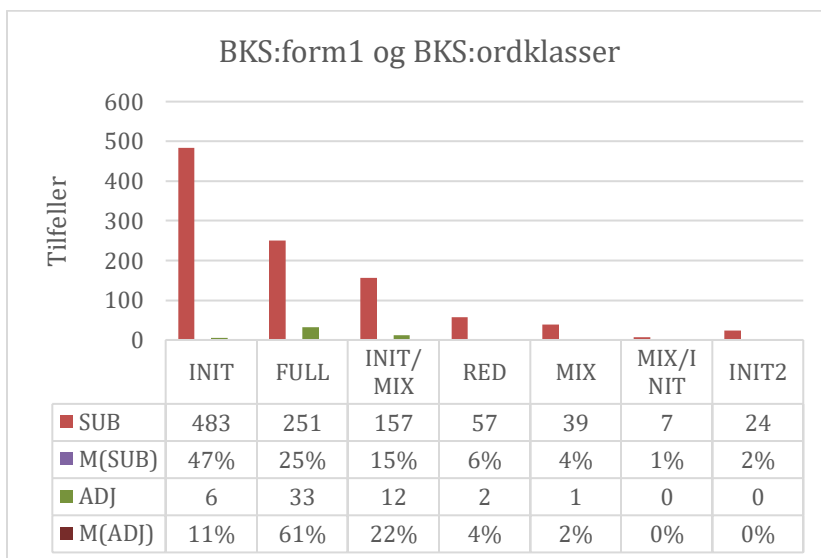

Fig. 13: En oversikt over hvilke BKS:form1 og ordklasser har de største tilfeller.

5.3.3 Drøfting

I funn A viser at det er *init* som er hyppigst i bruk. Det kan jeg være enig i, som nevnt fordi tegnforråd i norsk tegnspråk stadig får nye etablerte tegn. Men for å få etablert tegn, må man først presentere begrepet ved å bokstavere. Etter hvert tas sammensatte tegn+ initial i bruk og senere blir det et leksikalsk tegn. Det som er interessant er at det er bare 6% i reduksjon, ut ifra mine erfaringer, som også er basert på å møte mange folk gjennom reisene mine. En bokstaverer nødvendigvis ikke alltid hele ordet, en stopper vanligvis halvveis når vedkommende forstår ordet. Eller når en bruker først et leksikalsk tegn, men dette tegnet er ukjent for vedkommende, så viser man deretter initialtegn, sammensatte tegn og så til slutt hele ordet om vedkommende ikke oppfatter/vet hva det betyr.

I funn B vises det til at det er initial med substantiv i 483 tilfeller, det utgjør 47%, En teori som jeg tenker, er at substantiv som oftest i utgangspunktet har tydeligere ordbilder i forhold til de andre ordklassene, at det finnes mer leksikalsk tegn for andre ordklasser som verb. Det blir for stort for denne oppgaven om jeg forklarer og drøfter hva dette innebærer, som konstruert handling, dialog, lokalisasjon, avbildende og proformer.

5.4 Hvilke form benyttet de ved bokstaving av stedsnavn og ord?

I den siste kategorien vil jeg legge fram resultatet som viser hvilken form de døve valgte å bokstavere med når det gjaldt stedsnavn og *ord*. I drøftingsdelen vil jeg presentere bilder av leksikalske tegn som jeg hentet fra tegnordbok.no⁷ og dataene mine som blir ført med filnavn, oversettelse og tidskode.

5.4.1 Funn A

I denne delen legger jeg frem antallet stedsnavn og i hvilken BKS:form1. I de 630 tilfellene av stedsnavn fant jeg 280 tilfeller av *init*, 134 av *full* og 121 av *init/mix*.

⁷ Statped læringsressurser og teknologiutvikling har ansvar for Norsk tegnordbok på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet(<https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/index.php#Apper>).

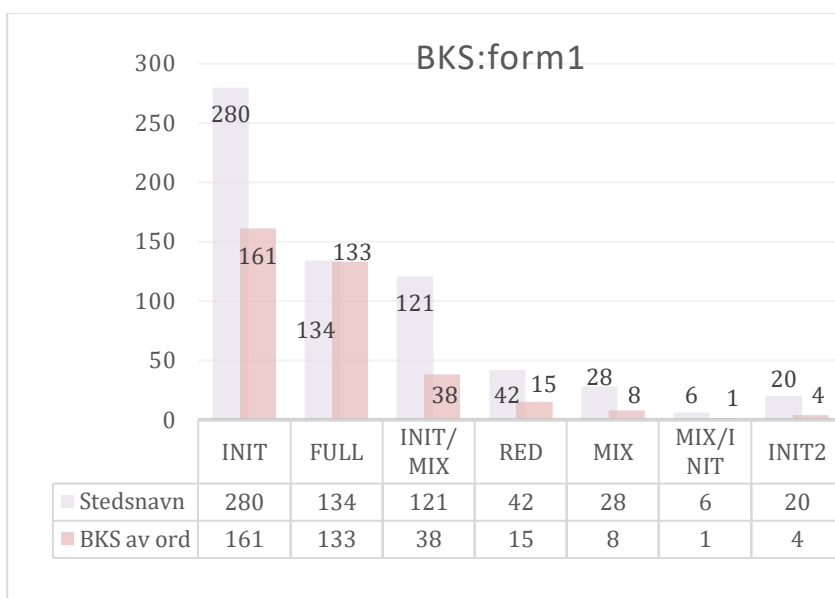

Fig. 14: En oversikt over tilfeller og BKS:form1 i forbindelsen med stedsnavn og bokstavering.

I forhold til ord er det 161 tilfeller av *init*, 133 tilfeller av *full* og 38 av *init/mix*, noe som er ganske jevnt i forhold til stedsnavn som er 44% av *init* mot *full* og *init/mix*.

5.4.2 Drøfting

Denne kategorien så jeg fram til å drøfte for jeg synes disse funnene i denne kategorien var interessante. Ifølge funn A, at stedsnavn var vanligst å bokstavere med initial, var som forventet. Det er spesielt når deltakerne beslutter å enten bokstavere hele, kun første initial, sammensatte tegn eller blanding av noen av disse. Jeg sjekket om det finnes en del leksikalske tegn for stedsnavn i tegnordbok.no. Disse er publisert, så jeg antar at disse er etablerte tegn. Et eksempel (fig. 14) er at det finnes tre ulike varianter av tegn for OSLO, *Oslo* 3 er et leksikalsk tegn, men det minner om å drepe (samme tegn) og jeg har ikke sett det tegnet på lenge. Hvis vi ser på de to siste variantene (fig. 15), som tilhører (gruppen initialtegn, og som er basert på O som initial. Begge har også samme sirkel-bevegelse for å utføre tegnet. Så med det kan vi bekrefte at det er et initialtegn. Som Malmquist og Mosand (1996, s. 65) skriver så har initialtegn bevegelse i. Dette kan være svaret på hvorfor at *init* i forbindelse med stedsnavn, er de største tilfellene på 44% mot resten i fig. 14. Videre skal jeg presentere funnene med ulike bildeeksempler, så kort oppsummering om hva menes det å bokstavere med en av disse formene som står i fig. 14.

Fig. 15: Leksikalsk tegn "Oslo 3" - hentet fra NTS nettbasert tegnordbok (<https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/>).

Fig. 16: Leksikalsk tegn "Oslo 1 + 2" (Ulike O-håndform) (Tidskode: 01:18 + 02:04 i DPNTS_O_ERPSa og b)

Et annet eksempel hvor informanten (fig. 16) benyttet et ord i initialtegn i den første sekvensen og i den andre sekvens fant jeg et mønster at hun brukte samme ord i sammensatte tegn i løpet av et minutt fra initialtegn til sammensatte tegn (fig. 17,18,19)

Fig. 17: Huseby i H som initial (Tidskode: 24:12 + 25:01 i DPNTS_Tr_ANJCIVa og b)

Fig. 18: S sammensatte tegn "HUS+BY" (Tidskode: 25:02 + 25:03 i DPNTS_Tr_ANJCIVa og b)

Fig. 19: Initialtegn "LASTEBIL" 2.sekvens, sammensatte tegn "VARE-BIL"
(Tidskode: 05:17+05:19+05:20 +25:03 i DPNTS_tr_EMN)

Dette kan sees som initialtegn, hvor det begynte med G som initial og har bevegelse i tegnet. Det finnes et leksikalsk tegn for gris på tegnordbok, som egentlig er en variant som døve bruker.

Fig. 20: Gris i G som initial (tidskode: 23:57 i P-001)

Fig. 21: Leksikalsk tegn "Gris" - hentet fra NTS nettbasert tegnordbok
(<https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/>).

5.4.3 Kort oppsummering av funnene i 5.4

Her har jeg presentert en del ukjente funn som viser at de fleste av oss døve snakker tegnspråk, naturlige tegn dukker opp, som oftest uten å tenke på hvilke tegn vi skal bruke. Det kommer helt av seg selv, uten at vi må tenke oss om før vi har svaret på hvilke tegn vi bruker. Samtidig er det også slik at vi døve bruker først tegnet for ordet, og i et annet øyeblikk bokstaverer vi samme ord, noe som kanskje kan være kodeskifting. Som nevnt påvirker majoritetsspråk minoritetsspråk, dermed vil en supplere med initialtegn, bokstaverte tegn, sammensatte tegn i konteksten.

Dessuten er det et poeng at vi har evnen til å tilpasse oss til hvem vi snakker med. For å illustrere dette bildet, i det første tilfellet bokstaverer en et ord, like etterpå tar en i bruk initial + sammensatte tegn eller leksikalsk tegn uten å være klar over det. Det kan også være at en ikke trengte å bokstavere hele ordet, det var nok med initialtegn for ordet som vedkommende syntes var klart og tydelig. Men hvis mottakeren ikke forstår, da vil den andre prøve å gjøre noe for å bli forstått, som å bruke initial + sammensatte tegn og med den løsningen forstår mottakeren. Poenget med det er at det finnes mange ulike varianter og måter som døve bruker for å kommunisere, bli forstått, formidle. Jeg tenker at det viktigste er at døve kan forstå hverandre. Jeg viser her til en teoretiker, Paul Griece sin teori om samarbeidsprinsippet, som refererer til hvordan man skal samarbeide for å forstå hverandre.

7.0 Avslutning

Under skriveprosessen var det ofte lett å glemme at denne analysen av norsk bokstavering er den første i sitt slag. Det har ført til mye frustrasjoner, brukte timevis på leting etter litteratur som var relevant og ga riktige svar på funnene. Men samtidig syns jeg at det har vært en spennende prosess og vil nevne at denne bacheloroppgaven er liten i forhold til det større prosjektet som skal utarbeides av samme språkforskere som foreslo at jeg kunne forske på dette språkområdet. I det videre arbeidet med dette prosjektet skal de undersøke hvilken rolle språkkontakt har med norsk og tegnspråk å gjøre, samt fokusere på munnbevegelser.

Disse videomaterialene var nok først og fremst gjennomført for at forskere og andre skal kunne studere ulike døve personers bruk av tegnspråk og mønstre på språklige aktiviteter. Jeg er usikker på om at vi i Norge er de eneste som bruker både enhånds- og tohåndsalfabetet i verden. I så fall er det noe som vi kan være stolte av. Samt det å bokstavere med initial + sammensatte tegn finnes det ikke mye forskning på i andre språk per dags dato. Mønstre på noen av funnene endrer seg veldig raskt, de blir kanskje etter hvert borte, som nevnt i språkvariasjon så holder tohåndsalfabetet på å forsvinne med eldre generasjoner. Dermed får de yngre generasjoner ta i bruk enhåndsalfabetet, og bokstavere mer parallelt med majoritetsspråket som utvikler seg. Dette indikerer at noen av mønstrene som er beskrevet tidligere, snart kan forsvinne.

Som vist blir håndalfabetet blir hyppigst brukt i forbindelsen med stedsnavn og initialtegn + sammensatte tegn. Dette viser også at vi må bli flinkere til å etablere flere leksikalske tegn. Andre funn viser også til at noen av samme deltakerne benyttet både enhånds- og tohåndsalfabetet i forbindelsen med å bokstavere samme ord, som nevnt i 5.3.3 drøftingsdelen. Vi har altså evne til å tilpasse oss til hvem vi møter.

8.0 Litteraturliste

Allslekt. (u.år). Håndalfabetet. Hentet 17.12 2020 fra
<http://www.allslekt.one/kommunikasjon/>

Anjum, R. L. & Jørgensen, S. R. (2006). *Tegn som språk : en antologi om tegnspråk*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Crasborn, O. & Sloetjes, H. (2008). *Enhanced ELAN functionality for sign language corpora*.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Ferrara, L. & Bø, V. (2015, Colletion Date). *A pilot corpus of Norwegian Sign Language*. Norwegian University of Science and Technology., Unpublished video recordings and annotation files.

Ferrara, L. & Ringsø, T. (2017-2018, Colletion Date). *Depicting Perspective in Norwegian Sign Language*. Norwegian University of Science and Technology, Unpublished video recordings and annotation files.

Greftegreff, I., Handberg, T.-B. & Schröder, O.-I. (2015). Norwegian Sign Language. I *Sign Languages of the World* (s. 649-676). Berlin, München, Boston: Berlin, München, Boston: DE GRUYTER.

Halvorsen, R. P. (2020). *Få øye på tegn : innføring i norsk tegnspråk* (1. utgave. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Herland, H. (2018). *Norges Døveforbund 1918-2018*. Oslo: Norges Døveforbund.

Johnston, T. & Schembri, A. (2007). *Australian Sign Language (Auslan): An introduction to sign language linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Johnston, T. & Schembri, A. (2013). *Corpus analysis of sign languages*.

Kristoffersen, K. E., Simonsen, H. G. & Sveen, A. (2005). *Språk : en grunnbok*. Oslo: Universitetsforl.

Malmquist, A. K. & Mosand, N. E. (1996). *Se mitt språk! : språkbok : en innføring i norsk tegnspråk : Se Det!* (Versjon 1. utg.). Bergen: Døves forl.

Mulrooney, K. J. (2002). Variation in ASL fingerspelling. I C. Lucas (Red.), *Turn-taking, fingerspelling, and contact in signed languages* (bd. 8, s. 3-23).

- Norsk tegnspråkøkologi. (2019). Språkbruk i det norske døvemiljøet: et dypdykk i norsk tegnspråkøkologi. Hentet fra <https://www.ntnu.no/isl/norsk-tegnsprakokologi>
- Orfanidou, E., Woll, B. & Morgan, G. (2014). *Research Methods in Sign Language Studies : A Practical Guide* (bd. 6). Hoboken: Wiley.
- Padden, C. A. (1998). The ASL lexicon. *Sign language & linguistics*, 1(1), 39-60.
- Padden, C. A. & Gunsauls, D. C. (2003). How the alphabet came to be used in a sign language. *Sign Language Studies*, 10-33.
- Prop. 108 L (2019 – 2020). *Lov om språk (språkløva)*. Kulturdepartement. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/>
- Quinto-Pozos, D. & Adam, R. (2013). Sign Language Contact. I R. C. Bayley, Richard Lucas, Ceil (Red.), *The Oxford handbook of sociolinguistics* (bd. 1, s. 379-400).
- Sander, T. J. (1993). *Døveorganisasjonen i kamp gjennom 75 år : Norges døveforbund 1918-1993*. Bergen: Døves forlag.
- Språkrådet. (u.år.a). Håndalfabetene. Hentet 31.12 2020 fra <https://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Tegnsprakteiknsprak/Handalfabetene/>
- Språkrådet. (u.år.b). Terminologiarbeid for tegnspråk. Hentet 2.01 2021 fra <https://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Tegnsprakteiknsprak/Terminologiarbeid-for-tegnsprak/>
- Statped. (1999, 2.desember). *NTS nettbasert tegnordbok*. Hentet fra <https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/tegnordbok.php>
- Vonen, A. M. (2020). *Norsk tegnspråk : en grunnbok* (1. utgave. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.